

Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy. Збірник наукових праць № 36 (2) • 2021 р. ISSN 2311–2409 (Print) ISSN 2412–2009 (Online) DOI: 10.28925/2311–2409.2021.36. С. 99–104.

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.3614>

УДК 373.29 : 159.922.7

Соловйова Л.І.

старший науковий співробітник,
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
кандидат психологічних наук,
ORCID iD 0000-0003-3584-9779
soloviova.liudmyla@gmail.com

РЕГУЛЯТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ У СКЛАДІ КРИТЕРІЇВ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

У статті розглянуто проблему готовності дитини до школи в умовах сучасних освітніх змін. Представлено праці науковців, в яких визначено роль довільної регуляції поведінки дитини-дошкільника у формуванні її готовності до школи. Проаналізовано пропонувані ними методики вивчення розвитку у дітей здатності до довільної регуляції, націлені на дослідження вміння дітей підпорядкувати своїх дії словесній інструкції, зразку, правила гри; на виявлення рівня розвитку довільної уваги і сприймання, здатності до цілеспрямованого пошуку рішення; на встановлення можливості дошкільників зосереджуватися на меті, активно досягати значимих цілей, долати труднощі. Наголошено на тому, що кращі результати розвитку довільної регуляції поведінки діти демонструють під час діагностики, організованої у формі сюжетно-рольової гри, гри з правилами або ігрового завдання. Виокремлено регулятивний компонент діяльності як критерій комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя. Розкрито сутність поняття та визначено показники його прояву у дитячій діяльності.

Ключові слова: дитина старшого дошкільного віку; довільна поведінка; дошкільна зрілість; регуляція.

© Соловйова Л.І., 2021

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

Вступ. В історії розвитку кожної людини дошкільний період її життя відіграє значущу роль. Він є унікальним та неповторним часом набуття дитиною індивідуального досвіду взаємодії з оточуючими людьми і світом,

закладання фундаменту загальнолюдських здібностей та розвитку особистісних надбань (пізнавальних, комунікативних, мовленнєвих, емоційно-вольових, творчих), оволодіння специфічно дитячими видами діяльності. Дошкільне дитинство є самоцінним, про що наголошено в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти (2020), незалежно від шкільного навчання, яке очікує на дитину в майбутньому. Відтак, готовність дитини до шкільного життя визначається рівнем дошкільної (а не шкільної) зрілості, як станом високого ступеня розвитку якостей та процесів, формування вікових новоутворень, для яких дошкільний вік є сензитивним.

Однією з ознак дошкільної зрілості старшого дошкільника визначають його здатність до довільної регуляції діяльності: підпорядкування своїх дій задуму, правилу гри чи вимогам завдання, можливості зосереджуватися на меті, активно шукати рішення, долати відволікаючі фактори та досягати значимої цілі. В умовах систематичного навчання у школі сформоване у дитини-дошкільника на відповідному віковому рівні вміння керувати своїми рухами, емоціями, діями та поведінкою в цілому є вагомим чинником її успішної адаптації до шкільного життя, набуття нового соціального статусу школяра та оволодіння навчальною діяльністю. У зв'язку з цим вбачаємо актуальним вивчення регулятивного компоненту діяльності у складі критеріїв комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя в умовах реформування української школи.

Мета статті – представити динаміку сучасних уявлень про психологічну готовність дитини до шкільного життя та регулятивний компонент діяльності як один з критеріїв її комплексної оцінки.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема готовності дитини до навчання у школі з середини ХХ століття була предметом наукового аналізу закордонних та вітчизняних дослідників, проте не втратила своєї актуальності і до сьогодні потребує комплексного психологічного вивчення.

У США та країнах Європи питання готовності дітей до школи розглядали у своїх працях D. Adkins; A. Anastasi, 1982, 2007; B. Andrey; J. Simon &

R. Zazzo, 1955; B. Ballif; L. Bender, 1938; R. Brandt; H. Breuer, 1986; J. Bruner; U. Bronfenbrenner; M. Cut; R. Epstein; G. Gettser, 1936; D. Goslin; Gredler, 1992; B. Hallok; K. Hirsch; J. McV. Hunt & Kirk, 1974; F. Ilg & L. Eims; I. Jansky; J. Jirasek, 1970, 1978; P. Kees, 1983; A. Kern, 1954; K. Kugler; W. Langford; Mabry, 1995; D. McCarthy, 1972, 1988-89; D. Ozubel; R. Rubin, 1974; I. Shvantsara, 1978; D. Stipek, 2009; Stoner, 1995; C. Strebel, 1957; Yu. Syerd, 1982; F. Tyler; M. Tuulik, 1982; S. Urbina, 2007; M. Voiffen, 1986; M. Weuffen, 1986; G. Witztack, 1986 та ін.

Серед російських психологів феномен психологічної готовності до шкільного навчання досліджували Н. Белопольська, 2008; М. Бітянова, 2000; Л. Божович, 1968; 1972; О. Бугріменко, 1989, 1994; О. Венгер, 1981; 1985, 1988, 1989; 1994; Л. Венгер, 1994, 2012; Л. Виготський, 1982; М. Гінзбург, 1996; Н. Гуткина, 1996, 2000; І. Дубровіна, 1995; Д. Ельконін, 1981, 1988, 1989; А. Зак, 1987; О. Запорожець, 1972; 1977; Я. Коломинський, 1999; М. Костікова, 1985, 1987; М. Котова, 1975; Г. Кравцов, 1987; О. Кравцова, 1987, 1991; О. Леонтєв, 1948; Т. Марцинківська, 1997; Т. Нежнова, 1988; Р. Овчарова, 1996; Є. Панько, 1999; І. Пахомова, 1996; К. Поливанова, 1989; Н. Салмина, 1988; Л. Славіна, 1972; О. Смирнова, 1985; Д. Солдатов, 2001; О. Сушкова, 1989; У. Ульєнкова, 1983, 1990; О. Філіпова, 1981; В. Холмовська, 1978; Л. Цеханська, 1978; Л. Ясюкова, 1999; 2006 та ін.

В Україні дослідженням психологічної готовності дітей до школи, створенням й упорядкуванням діагностичного інструментарію її оцінки займалися такі науковці: Б. Андрієвський, 2010; О. Байєр, 2002; Ю. Гільбух, 2004; Н. Головань, 1993, 1999; О. Главник, 2003; 2004; Т. Гончаренко, 2003; О. Дєдов, 2014; Т. Ілляшенко, 2001; О. Кепканова, 2003; Л. Кондратенко, 2004; Т. Кондратенко, 1986; С. Коробко, 2004; 2006; В. Котирло, 1977, 1986; Т. Косма, 1956; С. Кулачківська, 1977; 2003; 2010; С. Ладивір, 1986, 1998; 2003, 2010; І. Любарська, 2011; К. Максименко, 2003; С. Максименко, 2003; А. Обухівська, 2001; Т. Піроженко, 1998; 2003; 2018;

О. Проскура, 1998; О. Сироватко, 2002; Н. Стадненко, 2001; А. Фурман, 1993; Н. Чуб, 2007 та ін. Сьогодні розробка питань готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи здійснюється в лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України під науковим керівництвом Т. Піроженко. Заявлена у статті проблема розглядається у межах наукової теми лабораторії (№ 0121U107587; 2021-2023 рр.).

Виклад основного матеріалу. Проблема готовності дитини до школи за словами класика дитячої психології О. Запорожця є «багатогранною і потребує комплексних психологічних, фізіологічних і морфологічних досліджень різних сторін вікового розвитку у їх взаємозв'язку та взаємообумовленості» (Запорожець О., 1977, с. 6).

Психологічну готовність дитини до шкільного життя науковці визнають багатокомпонентним утворенням. Залежно від підходів, в межах яких досліджувався цей феномен, визначали провідні складники, серед яких : особистісний – соціальний (комунікативний), мотиваційний, емоційний; розумовий (інтелектуальний); вольовий. Підготовка дітей до шкільного навчання велася з урахуванням вимог, які висувалися, в першу чергу, школою до учнів першого класу, визначаючи таким чином рівень шкільної зрілості дитини.

Серед значущих показників психологічної готовності дитини до школи вчені виокремлювали сформованість в неї вмінь, пов'язаних із розвитком вольової сфери особистості (Л. Божович, 1968; О. Венгер, 1981, 1989; Н. Гуткина, 1996, 2000; І. Дубровина, 1995; Д. Ельконін, 1981, 1988; О. Запорожець, 1977; В. Котирло, 1977, 1986; Т. Косма, 1956; О. Кравцова, 1987, 1991; О. Проскура, 1998; Н. Салмина 1988 та ін.).

Українська психологиня Т. Косма однією з перших науковців відзначала важливість для шкільної готовності «формування в дітей уміння керувати своєю поведінкою: правильно сидіти і уважно слухати завдання і пояснення

вчителя, акуратно, точно, своєчасно і самостійно їх виконувати» (Косма Т., 1956, с. 15).

У комплексному дослідженні психологічної готовності дітей до школи, проведеному під керівництвом В. Котирло, у якості складового компонента вчені виділяли вольову готовність (Завтра в школу, 1977). Її зміст складають: довільні дії (передусім дії за попередньою словесною інструкцією), довільні психічні процеси (сприймання, мислення, запам'ятання, відтворення та ін.), а також така за структурою діяльність і поведінка, в якій усвідомлюються мотиви й мета, мобілізуються зусилля. В основі цього, на думку В. Котирло, має лежати достатньо високий ступінь вольового розвитку дітей напередодні школи, за якого вони виявляють здатність спрямовувати свою психічну активність та керувати собою, виходячи з вимог конкретного завдання й діяльності в цілому, правил поведінки, моральних норм, доступних їй вікові. Вона виявляється при досягненні важливих для дитини цілей у грі, в процесі різних видів діяльності, у спілкуванні з людьми. Для визначення рівня довільної регуляції поведінки дітей науковці пропонують використовувати дані спостережень різних форм дитячої діяльності та взаємин, а також результати виконання ними ряду ігор-завдань (Кондратенко Т.Д., Котирло В.К., Ладывир С.А., 1986, с. 39–42). У першому завданні «Кружечки» визначають вміння дітей слухати і утримувати в пам'яті словесну інструкцію, будувати свої дії згідно з цією інструкцією. Друге завдання «Візерунок» спрямоване на виявлення вміння аналізувати зразок, встановлювати принцип побудови ряду на основі виділення його елементів. В ігровому завданні, побудованому на основі сюжетної картинки «Знайди хто і де заховався?» в дітей виявляють рівень розвитку довільної уваги і сприймання, здатності до цілеспрямованого пошуку рішення. Наступна гра «Блюдце» має на меті визначити рівень розвитку цілеспрямованості, активності досягнення мети та подолання труднощів.

У працях, присвячених вивченню передумов, необхідних для оволодіння дітьми навчальною діяльністю, Д. Ельконін і його співробітники окреслили

параметри актуального рівня розвитку довільної регуляції старшого дошкільника, на яких базується навчання в першому класі школи. Серед них: вміння дітей свідомо підпорядковувати свої дії правилу, яке узагальнено визначає спосіб дії; вміння орієнтуватися на задану систему вимог; вміння уважно слухати того, хто говорить і точно виконувати завдання, подані в усній формі; вміння самостійно виконувати необхідне завдання за наочним зразком (Диагностика учебной деятельности..., 1981; Особенности психического развития ..., 1988). За допомогою розроблених методик визначення сформованості передумов оволодіння навчальною діяльністю, зокрема, методики «Візерунок» Л. Цеханської (1978), методики «Графічний диктант» Д. Ельконіна (1988), методики «Малювання за крапками» чи «Зразок і правило» О. Венгера (1981, 1989) тощо, можливо встановити в дитини рівень розвитку довільної регуляції напередодні початку її шкільного життя.

Називаючи гру «школою довільної поведінки», Д. Ельконін наголошував на необхідності діагностувати у дітей під час переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку рівень сформованості, поряд із іншими структурними компонентами ігрової діяльності, такі показники: співвіднесення ролі і правила, рівень підпорядкування відкритому правилу гри, розвиток самоконтролю (Диагностика учебной деятельности ..., 1981). У рольовій грі, за словами Д. Ельконіна, в дитини формується сам механізм управління своєю поведінкою, механізм підпорядкування правилам, який потім у 6-7 років проявиться у іграх з правилами, не пов'язаних з роллю, а також у інших специфічно дитячих видах діяльності (Ельконін Д., 2007).

Науковцями неодноразово доведено виняткову роль ігрової мотивації у прояві дитиною довільної регуляції своїх дій, здатність саме в грі демонструвати найвищий рівень розвитку довільної поведінки, який показує потенціальні можливості її довільних проявів у інших видах дитячої діяльності (Гуткина Н., 1996; Запорожець О., 1948; Ельконін Д. 1965; Котирло В., 1971; Кулачківська С., 1973; Мануйленко З., 1948; Леонтьев О., 1948; Циркун Н., 1991; Губарева О., 2005). Зважаючи на цей факт, дитячі психологи пропонують

визначати готовність дитини до школи і, зокрема розвиток довільної регуляції, безпосередньо в грі: сюжетно-рольовій, іграх з правилами, під час виконання ігрових завдань (Бітянова М., 2000; Гуткина Н., 1988, 1990, 1991; Кондратенко Т., Котирло В., Ладивір С., 1986; Кравцова О., 1991, Кулачківська С., Піроженко Т., Соловійова Л., 2003 та ін.).

Важливим для нас є теоретичне положення, сформульоване Л. Венгером за результатами проведених під його керівництвом досліджень готовності дітей до школи. Воно ґрунтується на діяльнісному підході до вивчення психіки – визнанні першості діяльності дитини у формуванні її психологічних властивостей (Ельконін Д., 1960; Леонтьєв О. 1983 та ін.). Провідною діяльністю дошкільного віку є гра, а молодшого шкільного – навчання. Науковець наголошував на тому, що у дитини-дошкільника не може бути «шкільних» якостей у їх чистому вигляді, оскільки вони, як і будь-які психічні процеси, формуються в ході тієї діяльності, для якої вони необхідні – для навчальної діяльності, і, отже, не можуть бути сформовані без порушень специфічних умов і діяльності, характерних для дошкільного віку. Виходячи з цього Л. Венгер зазначав, що психологічна готовність до школи полягає не в тому, що у дитини виявляються сформованими самі «шкільні» якості, а у тому, що вона оволодіває передумовами для наступного їх засвоєння. «Бути готовим до школи вже сьогодні – не значить вміти читати, писати і рахувати. Бути готовим до школи – значить бути готовим усьому цьому навчитися» – стверджував дослідник (Венгер Л.А., Марцинковская Т.Д., Венгер А.Л., 1994).

Саме ці передумови у вигляді вікових новоутворень, психологічних досягнень розвитку сприяють оволодінню дитиною наступною, навчальною діяльністю та закладаються в надрах провідної для дошкільника, ігрової діяльності (Бітянова М., 2000; Губарева О., 2005; Гуткина Н., 1996, 2000; Ельконін Д., 1978; Кулачківська С., 2010; Ладивір С., 2003, 2010; Леонтьєв О., 1983; Піроженко Т., 2018 та ін.). Готовність старшого дошкільника до школи передбачає високий рівень психічного розвитку дитини, тобто

повноцінну дошкільну зрілість, без якої початок шкільного життя для першокласника буде пов'язаний з труднощами.

Прогресивні освітні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні, потребують перегляду й оновлення системи оцінювання психологічної готовності дитини до шкільного життя з позицій компетентнісного та цілісного підходу до оцінки досягнень дитини, набутих протягом дошкільного періоду. Успішність входження дитини у шкільне життя та можливість навчатися й розвиватися в межах сучасної школи забезпечуватимуть набуті протягом дошкільного дитинства компетентності, які «вказують на можливість активно проявляти особистісні надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності» (Методичні рекомендації ..., 2021, с. 1). Компетентності формуються в процесі набуття досвіду у базових (основних) видах діяльності дітей дошкільного віку та характеризуються через сформовані наскрізні вміння, для розвитку яких першочерговими у дошкільників визначають розвинену здатність самостійного мислення на основі образних і словесно-логічних понять, розвиненість емоцій та здатність керувати своєю поведінкою (Методичні рекомендації ..., 2021, с. 2, 3–4).

Компетентність, як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021), відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини: - емоційно-ціннісного ставлення; - сформованості знань; - здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності (Базовий компонент..., 2021, с. 4). Вважаємо, що сучасна комплексна оцінка готовності дитини до шкільного життя має характеризувати рівень сформованості саме цієї системи компонентів особистісного розвитку, які разом забезпечують набуття дошкільником ключових компетентностей.

У нашому дослідженні критерій, що характеризує можливості дитини активно реалізувати набутий досвід у діяльності, керувати своєю поведінкою, визначатиметься через такий змістовний компонент діяльності як

регулятивний. Психологічну сутність терміну «регулятивний компонент діяльності» науковці вбачають у якісному рівні здійснення значущої діяльності (Голубєва Е., 1986); пов'язують із процесом оптимізації усіх необхідних компонентів діяльності, відповідальних за її адекватність, економічність, ефективність та результативність (Кузьменко Г., 2013); характеризують такими особистісними проявами як акуратність, відповідальність, організованість та здатність доводити справу до кінця (Темняткина О., 2015). Регулювання в широкому розумінні, за К. Платоновим, означає «приведення чогось у відповідність із чимось зовні по відношенню до нього заданого» (Платонов К., 1986, с. 236). Зміст поняття «регуляція» розкривається зазвичай через саморегуляцію як свідому активність суб'єкта в напрямку корекції (гальмуванні чи активізації) людиною своїх рухів, дій, психічних станів, поведінки, особистісного саморозвитку на основі внутрішніх стандартів (Bandura A., 2000; Конопкин О., 2005; Максименко С., 2006, Рубінштейн С., 1999 та ін.). Регулювання є процес, що зумовлює напрям дій і способи їх виконання. Механізм свідомої регуляції ґрунтується на здатності керувати своєю психічною діяльністю і поведінкою – спрямовувати свої дії згідно з поставленим завданням чи вимогою, підпорядковувати їх конкретним цілям. У своїй подальшій роботі, при необхідності схарактеризувати поведінку дитини в процесі досягнення мети діяльності, поняття регуляція, управління, керування, будемо використовувати як синоніми.

Показниками прояву регулятивного компоненту діяльності дитини старшого дошкільного віку вважатимемо наступні досягнення у сфері вольового розвитку її особистості: - вміння виконувати дії за зразком; - вміння виконувати дії за словесною інструкцією (дотримуватися правил гри та взаємин, власного задуму); - вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі. Означені показники мають свої характерні прояви у кожній зі специфічно дитячих видів діяльності, організованій дітьми самостійно та за підтримки дорослого: ігровій,

комунікативній, мовленнєвій, здоров'язбережувальній, господарчо-побутовій, мистецько-творчій, пізнавально-дослідницькій. Комплексна оцінка готовності дитини до шкільного життя відобразатиме результати вивчення поряд із регулятивним таких змістових компонентів її діяльності як емоційно-ціннісного, пізнавального, творчого та ін., які разом створюватимуть реальну картину стану розвитку особистісних надбань дитини, основи сформованих ключових компетентностей старших дошкільників – «бази для збагачення та поглиблення змісту освіти у початковій та середній школі» (Базовий компонент..., 2021, с. 5).

Висновки. Цінність виділення та вивчення регулятивного компонента діяльності у структурі критеріїв психологічної готовності дитини до шкільного життя в сучасних умовах реформування системи освіти обумовлено значенням розвитку довільної регуляції старшого дошкільника у становленні дошкільної зрілості маляти, забезпеченні формування його компетентностей та наскрізних життєвих вмінь на навичок, сприянні успішній адаптації першокласника до нового соціального осередку – школи. У перспективі плануємо взяти участь у розробці методичного інструментарію комплексної оцінки готовності дитини шостого та сьомого років життя до школи в умовах оновленої української школи.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / під наук. керівн. д-ра психол. наук, проф., чл.-кор. НАПН України Піроженко Т.О.; авт. кол.: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Київ : Видавництво, 2021. 37 с.
2. Венгер Л.А., Марцинковская Т.Д., Венгер А.Л. Готов ли ваш ребёнок к школе? Москва : Знание, 1994. 192 с.
3. Диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей / под ред. Д.Б. Ельконина и А.Л. Венгера. Москва : НИИОПП, 1981. 157 с.
4. Завтра в школу / заг. ред. В.К. Котирло. Київ : Рад. шк. 1977. 127 с.

5. Кондратенко Т.Д., Котырло В.К., Ладывир С.А. Обучение старших дошкольников. Киев : Рад. shk., 1986. 152 с.
6. Косма Т. Про деякі психологічні передумови готовності дитини до навчання у школі. *Дошкільне виховання*. 1956. № 12. С. 15–20.
7. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). Київ. 2021. 58 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>. (дата звернення 23.03.2021).
8. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / под ред. Д.Б. Ельконина и А.Л. Венгера.; Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. Москва: Педагогика, 1988. 136 с.: ил. (Педагогическая наука – реформе школы).
9. Pirozhenko T., Soroka I. (2018). Tendency and Dynamics of Communicative-Speech Development of a Preschool Age Child. *Psycholinguistics* : [collection of scientific works State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnitskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda»]. Pereyaslav-Khmelnitskyi: FOP Dombrovska Ya. M. 24(1). P. 289–303. DOI: 10.31470/2309-1797-2018-24-1.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic Component of Preschool Education]. (2021). *Pid nauk. kerivn. d-ra psykhol. nauk, prof., chl.-kor. NAPN Ukrainy* Pirozhenko T.O.; avt. kol.: Baiier O.M., Bezsonova O.K., Brezhnieva O.H., Havrysh N.V., Zahorodnia L.P., Kosenchuk O.H., Kornieieva O.L., Lysenko H.M., Levinets N.V., Mashovets M.A., Mordous I.O., Nerianova S.I., Pirozhenko T.O., Polovina O.A., Reipolska O.D., Shevchuk A.S, Kyiv: Vydavnytstvo. 37 p. (in Ukrainian).
2. Venger L.A., Marcinkovskaja T.D., Venger A.L. (1994). *Gotov li vash rebjonok k shkole?* [Is your child ready for school?]. Moskva : Znanie. 192 s. (in Russian).
3. Diagnostika uchebnoj dejatel'nosti i intellektual'nogo razvitija detej [Diagnostics of educational activity and intellectual development of children]. (1981). D.B. El'konin, A.L. Venger (Eds.). Moskva : NIIOPP. 1981. 157 s. (in Russian).
4. *Zavtra v shkolu* [Tomorrow to school]. (1977). V.K. Kotyrlo (Ed.). Kyiv : Rad. shk. 127 s. (in Ukrainian).
5. Kondratenko T.D., Kotyrlo V.K., Ladyvir S.A. (1977). *Obuchenie starshih doshkol'nikov* [Teaching older preschoolers]. Kyiv : Rad. shk. 127 s. (in Russian).
6. Kosma T. (1956). *Pro dejaki psykholohichni peredumovy ghotovnosti dytyny do navchannja u shkoli* [About some psychological preconditions of readiness of the child for study at school]. *Doshkiljne vykhovannja – Preschool education* , 12, 15–20. (in Ukrainian).

7. Metodichni rekomendacii do Bazovogho komponenta doshkiljnoji osvity (Derzhavnogho standartu doshkiljnoji osvity) [Methodical recommendations to the Basic component of preschool education (State standard of preschool education)]. (2021). Kyiv. 58 s. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>. (date of receipt on 23/03/2021). (in Ukrainian).
8. Osobennosti psicheskogo razvitija detej 6-7-letnego vozrasta [Features of the mental development of children 6-7 years of age]. (1988). D.B. El'konin, A.L. Venger (Eds.); Nauch.-issled. in-t obshhej i pedagogicheskoy psihologii Akad. ped. nauk SSSR. Moskva : Pedagogika. 136 s.: il. (Pedagogicheskaja nauka – reforme shkoly). (in Russian).
9. Pirozhenko T., Soroka I. (2018). Tendency and Dynamics of Communicative-Speech Development of a Preschool Age Child. *Psycholinguistics* : [collection of scientific works State Higher Educational Establishment «Pereyaslav-Khmelnyskyi state pedagogical university named after Hryhoriy Skovoroda»]. Pereyaslav-Khmelnyskyi: FOP Dombrovska Ya. M. 24(1). P. 289–303. DOI: 10.31470/2309-1797-2018-24-1. (in English).

Соловьёва Л.И. РЕГУЛЯТИВНЫЙ КОМПОНЕНТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СОСТАВЕ КРИТЕРИЕВ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ГОТОВНОСТИ РЕБЁНКА К ШКОЛЬНОЙ ЖИЗНИ

В статье рассмотрена проблема готовности ребенка к школе в условиях современных образовательных изменений. Представлены работы учёных, в которых определена роль произвольной регуляции поведения ребенка-дошкольника в формировании его готовности к школе. Проанализированы предлагаемые ими методики изучения развития у детей способности к произвольной регуляции, направленные на исследование умения детей подчинять своих действия словесной инструкции, образцу, правилу игры; на выявление уровня развития произвольного внимания и восприятия, способности к целенаправленному поиску решения, на установление возможности дошкольников сосредотачиваться на цели, активно достигать значимых целей, преодолевать трудности. Отмечено, что лучшие результаты развития произвольной регуляции поведения дети демонстрируют во время диагностики, организованной в форме сюжетно-ролевой игры, игры с правилами или игрового задания. Выделен регулятивный компонент деятельности как критерий комплексной оценки готовности ребенка к школьной жизни. Раскрыта сущность понятия и определены показатели его проявления в детской деятельности.

Ключевые слова: дошкольная зрелость; произвольное поведение; ребёнок старшего дошкольного возраста; регуляция.

Soloviova L. REGULATORY COMPONENT OF ACTIVITY WITHIN THE CRITERIA OF COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF A CHILD'S READINESS FOR SCHOOL LIFE

The article considers the problem of a child's readiness for school in the conditions of modern educational changes. Works of scientists are presented, in which the role of arbitrary regulation of the behavior of a preschool child in the formation of readiness for school is determined. Methods of studying the development of children's ability to arbitrary regulation proposed by psychologists are analyzed. They determine the ability of children to subordinate their actions to verbal instructions, patterns, rules of the game and build these actions accordingly; identify the level of development of voluntary attention and perception, the ability to purposefully find a solution; establish opportunities for preschoolers to focus on goals, actively achieve meaningful goals, overcome difficulties. It is emphasized that the best results of the development of arbitrary regulation of behavior children demonstrate during the diagnosis, organized in the form of story-role play, play with rules or game task. Regulatory component of activity is singled out as criterion of comprehensive assessment of child's readiness for school life. Essence of the concept is revealed and indicators of its manifestation in children's activity are determined. Following achievements in the volitional sphere will be considered as indicators of manifestation of a regulatory component of activity of the child of senior preschool age: - ability to perform actions according to the sample; - ability to perform actions according to the verbal instructions (follow rules of the game and relationships, your own design); - ability to show purposefulness, activity in achieving the goal, willingness to overcome difficulties. It is noted, that a comprehensive assessment of child's readiness for school life will reflect the results of studying regulatory, emotional, cognitive, creative content components of activities, which together will create a real picture of the child's personal development, bases of the formed key competencies of senior preschoolers.

Keywords: arbitrary behavior, child of the senior preschool age; preschool maturity; regulation.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2021

Прийнято до друку 16.06.2021

Соловйова Людмила Іванівна – старший науковий співробітник
лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України

soloviova.liudmyla@gmail.com

+38 068 811 8053